

Stille, teruggetrokken kinderen

1. Introductie

De meeste kinderen waar we vanuit Pravoo mee geconfronteerd worden, zijn de kinderen met acting-outgedrag zoals agressie, aandacht trekken, ODD, ADHD etc. Toch komen we in iedere groep kinderen tegen waarvan we ons afvragen waarom de leerkracht die niet aanmeldt. Dat zijn de timide, verlegen kinderen waar de leerkracht geen last van zegt te hebben, maar die ook niet vrij en spontaan functioneren. In dit orthobeeld gaat het over die kinderen.

2. Omschrijving

Kinderen kunnen stil, verlegen en teruggetrokken zijn in bepaalde situaties, maar het kan ook een algemene persoonlijkheidstrekk (ik-trek) van een kind zijn. Kenmerkend gedrag van deze kinderen is:

- nemen weinig sociale initiatieven;
- twijfelen aan veel dingen;
- presenteren zich op school ook nooit door een vinger op te steken of te zeggen dat ze iets weten of kunnen;
- vallen in de klas pas na verloop van tijd op, nl. dat ze niet opvallen;
- uiten hun gevoelens nauwelijks;
- wachten altijd af;
- durven weinig;
- vermijden vaak oogcontact;
- hebben moeite met het praten in contacten met anderen;
- willen niet iets te doen dat alle kinderen in de klas horen of zien;
- hebben angsten;
- komen niet voor zichzelf op;
- hebben vaak negatieve verwachtingen van sociale situaties;
- zien beren op de weg;
- als iets misgaat, zeggen ze: 'Zie je wel, ik doe toch nooit iets goed' (selffulfilling prophecy);
- letten erg op wat anderen van het vinden;
- faalangstig/weinig zelfvertrouwen;
- onjuiste zelfbeeld van het verondersteld onvermogen;
- denken dat anderen ook negatief over hen denken;
- vaak gespannen;
- leerproblemen;
- eenzaamheid;
- verlegenheid.

Er komt dus een groot scala aan verschijningsvormen voor. Men kan zich afvragen waarom je nou van zo'n persoonlijkheidstype een probleem zou moeten maken. Soms zijn kinderen gewoon zo en voelen ze

zichzelf happy in het teruggetrokken bestaan. Toch kleeft er een nadeel aan deze attitude, nl.:

-in het presenteren naar buiten doe je contact met die buitenwereld op en van die contacten kun je sociaal-emotioneel groeien. Deze kinderen hebben minder interactie met de buitenwereld en ontwikkelen zich ook minder;

-het doel van de opvoeding is ook dat je sociaal redzaam leert worden. Deze kinderen leren dat minder dan andere kinderen. Hun sociale weerbaarheid ontwikkelt zich dan ook minder;

-teruggetrokken zijn betekent dat je minder leert om hulp te zoeken en die hulp heb je soms nodig in je leven;

-soms lijden kinderen wel onder deze houding en is er sprake van eenzaamheid en je echt alleen voelen in de groep of in het leven. Dat maakt dat deze kinderen op dat moment niet gelukkig zijn.

Er zijn dus genoeg redenen om je bij het teruggetrokken gedrag zorgen te maken.

3. Diagnose

Zie voor de diagnose de lijst op pagina 745. Stil en teruggetrokken zijn kan ook te maken hebben met

Een extra diagnosetip

U kunt de specifieke diagnosemiddelen die bij dit orthobeeld horen gebruiken, maar u kunt ook de meer algemene diagnosemiddelen uit deze orthotheek hanteren. Zie daarvoor de opzet voor de gedragsdiagnose zoals weergegeven op pagina 21 t/m 40 en dan de diagnosemiddelen:

- diagnosezoekwijzer op pagina 22
- diagnosehulp 1 op pagina 29-33
- diagnosehulp 2 op pagina 34-36
- diagnosehulp 3 op pagina 37
- diagnosehulp 4 op pagina 38-40

andere orthobeelden. De diagnoses van die orthobeelden kunt u ook gebruiken:

- autisme; zie pagina 235;
- angstige kinderen; zie pagina 225;
- faalangst; zie pagina 353;
- geremd; zie pagina 389;
- pdd-nos; zie pagina 545.

4. Verklaringen

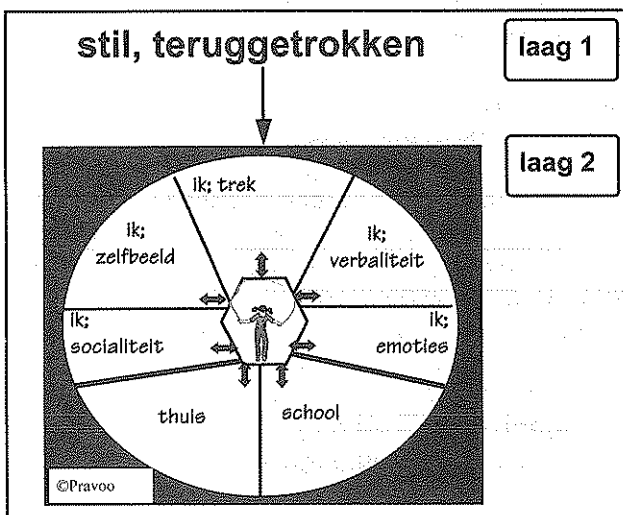
Niet alle stille kinderen zijn probleemkinderen. Sommige kinderen in groep 1 willen eerst de kat uit de boom kijken. Ze willen buiten of in het speellokaal niet meedoen, maar ze willen wel toekijken. Op den duur gaan ze spontaan meedoen. Er zijn echter ook oudere kinderen die van nature liever kijken dan meedoen. Je ziet aan ze dat ze wel plezier hebben in het toekijken. Ook bij de wat jongere kinderen in de groep kom je dit gedrag tegen. Daarnaast zijn er ook kinderen die als ik-trek geremdheid hebben en zich ook buiten de school niet kunnen uiten.

Er kan dus sprake zijn van een ik-trek zonder dat er aanwijsbare andere factoren zijn die het gedrag verklaren; het is de aard van het beestje. Het kind is altijd al zo geweest. Dat betekent niet dat het daarmee geen probleem is, want het kan wel zo zijn dat het gedrag voldoet aan een of meer van de kapstokken zoals weergegeven op pagina 23.

Soms zijn de kinderen stil en teruggetrokken omdat ze een leed meedragen omdat er thuis problemen en spanningen zijn. Dit gedrag kom je ook tegen bij kinderen die mishandeld of verwaarloosd worden. Ook leerproblemen op school en sociale acceptatieproblemen kunnen van kinderen stille kinderen maken. Dat kan ook te maken hebben met het feit dat ze zich op school niet op hun gemak voelen.

Stil en teruggetrokken gedrag kan ook aangeleerd zijn. Bij angstige kinderen kom je dat tegen. Die kinderen gaan vermijdingsgedrag vertonen omdat ze geleerd hebben dat je je daarmee onttrekken kunt aan die angstoproepende situatie.

Soms weten kinderen gewoon niet hoe ze contact met anderen op moeten nemen en dan ligt de verklaring in een gebrek aan sociale vaardigheden.

Het kan ook zijn dat het kind onzinnige gedachten heeft aangeleerd en op basis van een negatieve basisinstelling steeds denkt: 'Het zal wel niets zijn, ze willen me toch niet, ik kan het toch niet.' Dat wil zeggen dat ze vaak een onjuist zelfbeeld hebben als een verondersteld onvermogen. Dat zelfbeeld is dan de veroorzaker van stil en teruggetrokken gedrag. Faalangst en een matig zelfvertrouwen kunnen ook de invalshoek zijn voor het ontstaan van stil en teruggetrokken gedrag. Deze kinderen denken er iedere keer tijdens sociale situaties aan dat ze beoordeeld worden door anderen.

Van dove kinderen of slechthorende kinderen is ook wel bekend dat ze dit gedrag vertonen. Tenslotte komt het voor bij kinderen met een gehechtheidsstoornis die in de eerste periode van hun leven onvoldoende gelegenheid hebben gehad een band met een of beide ouders op te bouwen.

Geremd of stil, teruggetrokken of verlegen?

Er zijn in deze orthotheek drie beelden die erg op elkaar lijken. Verlegen en teruggetrokken/stil zijn eigenlijk synoniemen van elkaar. Zie over verlegenheid pagina 276.

Het (geringe) verschil tussen geremd en stil/teruggetrokken/verlegen ligt in het verschil in de mate van gespannenheid. Geremdheid is over het algemeen krampachtig en gespannen terwijl een verlegen teruggetrokken kind minder spanning vertoont, maar meer gewoon zo is. Daarnaast is het geremde kind veelal altijd geremd en het verlegen /teruggetrokken kind is alleen gespannen als het wat moet, maar kan het op andere momenten erg ontspannen zijn.

5. Begeleiding

Noteer de gekozen handelingsplaninhouden op het formulier van blz. 44.

5.1 Begeleiding; technieken

Bij de begeleiding van stille, teruggetrokken kinderen kunt u ook orthopedagogische technieken toepassen. Zie voor de opsomming pagina 49-118.

Bruikbaar voor deze kinderen is de basistechniek:

- 0-1 visualiseren op pagina 49; laat het kind op plaatjes zien wat andere kinderen doen (zich uiten, initiatief nemen) en wat het kind doet; niets;
 - 0-2 oefenen in de vorm van het oefenen van sociale initiatieven. Wat moet je doen als je wilt;
- Daarnaast zijn bruikbaar de volgende technieken:
- 3-1 gesprekken, zie pagina 79;
 - 3-2 imitatieleren, zie pagina 80;
 - 3-3 cognitieve gedragsverandering, zie pagina 80;
 - 3-6 directieve benaderingswijze, zie pagina 87;
 - 3-11 de directie begeleidingsperiode, zie pagina 100;
 - 3-12 activeren, zie pagina 101;
 - 3-18 herinneren, zie pagina 105;
 - 3-24 zelfbeeldbegeleiding, zie pagina 108 en pagina 365-367;

Diagnostische observatie- en vragenlijst

Stille, teruggetrokken kinderen

Naam/groep:

Geboortedatum:/ingevuld op:/ingevuld door:

1. Observatiegegevens: breng in kaart de concrete vormen van stil en teruggetrokken zijn. Zie voor een opsomming van kenmerken de omschrijving op pagina 743. Zie ook: Vermijd het kind situaties om met anderen om te gaan? Zijn er lichamelijke reacties te zien in de vorm van snel blozen, onrustig zijn, vaak naar de wc gaan, krampachtigheid, in elkaar gedoken, droge mond, sneller ademen, hartkloppingen, buikpijn, trillende handen, trillende stem, neergeslagen ogen, etc.

1. Ik-trek

1.1 Is het kind vanaf het schoolbegin al stil en teruggetrokken?

1.2 Hoe is de leerbaarheid van het kind? Heeft het kind voldoende intellectuele aansluitingsmogelijkheden met de klasgenoten? Dat wil zeggen: kan het kind wel voldoende meedoen met de klasgenoten of vertoont het leer- en/of ontwikkelingsachterstanden?

1.3 Heeft het kind bepaalde angsten?

2. Ik-verbaliteit

2.1 Hoe is het taalontwikkelingsniveau van het kind, met name m.b.t. de woordenschat en de taalexpressie?

3. Ik-zelfbeeld

3.1 Welk zelfbeeld heeft het kind? Zie voor de bepaling daarvan bijlage 8.2 op blz. 370 en verder.

4. Ik-emotionaliteit

4.1 Heeft het kind bepaalde sociaal-emotionele problemen?

5. Ik-socialiteit

5.1 Heeft het kind problemen op het gebied van de sociale vaardigheden?

5.2 Wordt het kind ook gepest?

6. School

6.1 Geeft u het kind voldoende mogelijkheden zich te uiten?

6.2 Hoe reageert u op het stil en teruggetrokken zijn van het kind? Hoe is uw relatie met het kind?

6.3 Wordt het kind in zijn uitingen geremd door de klasgenoten omdat die altijd sneller zijn of omdat er enkele dominante kinderen in de groep zitten?

6.4 Is het kind voldoende geaccepteerd door de klasgenoten?

7. Thuis

7.1 Gedraagt het kind zich thuis ook zo?

7.2 Krijgt het kind thuis voldoende mogelijkheden zich te uiten of wordt het kind door huisgenoten geremd in de uitingsmogelijkheden?

7.3 Zijn de ouders ook zo stil en teruggetrokken?

7.4 Zijn er problemen (geweest) in de thuissituatie waardoor het kind in haar/zijn vroegste jeugd te weinig gehechtheid heeft kunnen ontwikkelen?

Aanvullende gegevens:

- 3-33 gentle education, zie pagina 114.

5.2 Begeleiding; aanvullende mogelijkheden

Onderstaand volgen de begeleidingsmogelijkheden

1. overleg met de ouders

Het is in elk geval belangrijk om met de ouders te overleggen over uw indrukken van het kind. Hoe zijn de ouders zelf en hoe ervaren ze hun kind. Als het kind van nature stil is, is geleidelijk en voorzichtig het kind blijven stimuleren de aanbevolen weg. Als u andere problemen vermoedt is een aanpak gericht op die problemen aan te bevelen. Dat betekent dat u dan gebruik moet maken van de andere ortho-beelden.

2. Pas de aanpak van de systematische klasgeenootbegeleiding toe zoals die beschreven is op pagina 692. Bij deze aanpak laat u het kind geleidelijk kennismaken met alle groepsleden om het kind vertrouwd met die kinderen te maken, maar ook te laten zien dat het omgaan met die kinderen niet eng en bedreigend is.

3. Oefen met de klas sociale vaardigheden op de manier zoals is weergegeven op pagina 682 en 683 en de lijst op blz. 684. Wellicht is het helemaal niet nodig voor een paar kinderen in de klas. Het stille en teruggetrokken kind leert dan wel hoe het met anderen om kan gaan en het ziet ook hoe anderen zich gedragen en zich uiten.

4. Pas het reguleren toe

Geef het kind regelmatig de gelegenheid te kiezen of het iets alleen wil doen of met anderen. Stille en teruggetrokken kinderen accepteren makkelijker dat u hen zo nu en dan aanspoort om iets met anderen te doen als ze op andere momenten de keuzen hebben om iets alleen of met die anderen te doen. Sommige kinderen werken gewoon graag alleen.

5. Sommige kinderen hebben een verkeerd beeld van zichzelf. Ze denken dat anderen steeds naar hen kijken, dat iedereen hen raar vindt, dat ze geen fouten mogen maken, dat iedereen hen uitlacht, etc. Er is dus sprake van sociale angst op basis van onzinnige gedachte. Zie daarover RET op pagina 82. Het zit dus tussen de oren.

Probeer d.m.v. gesprekken er achter te komen wat die onzinnige gedachten zijn. Som die gedachten op en zet daarnaast een zinnige gedachte. Bijvoorbeeld:

Een onzinnige gedachte is: *iedereen kijkt naar mij....*

Een zinnige gedachte is: *iedereen kijkt naar mij, maar ik kijk ook naar andere kinderen als die voor het bord moeten komen....*

Een onzinnige gedachte is: *ze vinden me raar...*

Een zinnige gedachte is: *iedereen mag in deze klas zijn zoals hij is, niemand is raar en iedereen is eigenaardig met de nadruk op aardig....*

Noteer de onzinnige gedachten van het kind en schrijf de zinnige gedachte daarnaast en bespreek die regelmatig met het kind.

6. Bekijk welk zelfbeeld het kind heeft met behulp van bijlage 8.2, blz. 370 en verder en voer de begeleiding uit die bij de het gevonden zelfbeeld hoort. Zie voor de begeleiding pagina 365-367.

7. Investeer d.m.v. diverse contacten in het kind en probeer het vertrouwen te winnen. Laat in elk geval merken dat u het kind respecteert en dat u het niet helemaal wilt veranderen. Leg ook aan het kind uit dat het nadeel is van het zo-zijn dat het kind minder leert hoe het met anderen om moet gaan en dat dat ook belangrijk is.

8. Geef het kind minimaal ieder dagdeel een pluimpje. Zie blz. 369 en steun het in wat het doet.

9. Dit type kind wordt vanwege zijn kwetsbaarheid nogal eens gepest. Zie voor de aanpak blz. 559 en verder.

6. Ouderadvisering

Zie uit de map *Tips voor thuis* pagina 94 en 135.

7. Verder lezen/websites

Zie voor meer achtergronden de ortho-beelden:

- angsten op blz. 225;
- faalangst op blz. 353;
- geremd op blz. 389;
- verlegen op blz. 276.